
Niralamba Upanishad

निरालम्बोपनिषत्

Document Information

Text title : Niralamba Upanishad

File name : niralamba.itx

Category : upanishhat

Location : doc_upanishhat

Author : Vedic traditiion

Transliterated by : Sunder Hattangadi

Proofread by : Sunder Hattangadi

Description-comments : 34/108; Shukla Yajurveda Samanya upanishad.

Latest update : Jan. 13, 2000

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

April 1, 2025

sanskritdocuments.org

भासमानमद्धितीयमभिलोपाधिविनिर्मुक्तं
तत्सकलशक्त्युपभृष्टितमनाधनन्तं
शुद्धं शिवं शान्तं निर्गुणमित्यादि-
वाच्यमनिर्वाच्यं यैतन्मं ब्रह्म ॥ ईश्वर एति य ॥

ब्रह्मैव स्वशक्तिं प्रकृत्यभिधेयामाश्रित्य
लोकान्सृष्ट्वा प्रविश्यान्तर्यामित्वेन ब्रह्मादीनां
बुद्धीन्द्रियनियन्तृत्वादीश्वरः ॥ ७७ एति य
ब्रह्मविषयेशानेन्द्रादीनां नामरूपद्वारा
स्थूलोऽहमिति मिथ्याध्यासवशाज्जुवः । सोऽहमेकोऽपि
देहारम्भकलेदवशाद्बहुजुवः । प्रकृतिरिति य
ब्रह्मणः सकाशान्नानाविचित्रजगन्निर्माण-
सामार्थ्यबुद्धिरुपा ब्रह्मशक्तिरेव प्रकृतिः ।
परमात्मेति य देहादेः परतरत्वद्ब्रह्मैव परमात्मा
स ब्रह्मा स विष्णुः स इन्द्रः स शमनः स सूर्यः
स यन्द्रस्ते सुरास्ते असुरास्ते पिशाचास्ते मनुष्यास्ताः
स्त्रियस्ते पश्चाद्यस्तत्स्थावरं ते ब्राह्मणाद्यः ।
सर्वं ऋत्विहं ब्रह्म नेह नानास्ति किञ्चन । जातिरिति य ।
न यर्मणो न रक्तस्य न मांसस्य न यास्थिनः ।
न जातिरात्मनो जातिर्व्यवहारप्रकल्पिता । कर्मति य
क्रियमाणेन्द्रियैः कर्माण्युं करोमीत्यध्यात्मनिष्ठतया
कृतं कर्मैव कर्म । अकर्मति य कर्तृत्वभोक्तृत्वा-
द्युद्धारतया बन्धरूपं जन्मादिकारणं
नित्यनैमित्तिकयागप्रतपोदानादिषु इवाभिसन्धानं
यत्तदकर्म ।
ज्ञानमिति य देहेन्द्रियनिग्रहसद्गुणपासन-
श्रवणमनननिदिध्यासनैर्यद्यद्गृह्यश्चरुपं
सर्वान्तरस्थं सर्वसमं घटपटादिपदार्थ-
मिवाविकारं विकारेषु यैतन्मं विना किञ्चिन्नास्तीति
साक्षात्कारानुभवो ज्ञानम् । अज्ञानमिति य
रज्जौ सर्पान्तिरिवाद्धितीये सर्वानुस्यूते सर्वमये
ब्रह्मणि देवतिर्यङ्गनरस्थावरस्त्रीपुरुषवर्णाश्रम-

બન્ધમોક્ષોપાધિનાનાત્મભેદકલ્પિત જ્ઞાનમજ્ઞાનમ્ ।
 સુખમિતિ ચ સચ્ચિદાનન્દસ્વરૂપં જ્ઞાત્વાનન્દરૂપા
 યા સ્થિતિઃ સૈવ સુખમ્ । દુઃખમિતિ અનાત્મરૂપઃ
 વિષયસક્રુલ્ય એવ દુઃખમ્ । સ્વર્ગ ઇતિ ચ સત્સંસર્ગઃ
 સ્વર્ગઃ । નરક ઇતિ ચ અસત્સંસારવિષયજનસંસર્ગ એવ
 નરકઃ । બન્ધ ઇતિ ચ અનાદિવિદ્યાવાસનયા જાતોડહમિ-
 ત્યાદિસક્રુલ્યો બન્ધઃ । પિતૃમાતૃસહોદરદારાપત્ય-
 ગૃહારામક્ષેત્રમમતા સંસારાવરણસક્રુલ્યો બન્ધઃ ।
 કર્તૃત્વાદ્યહહુરસક્રુલ્યો બન્ધઃ । અણિમાદૈશ્વ-
 ર્યાશાસિદ્ધસક્રુલ્યો બન્ધઃ । દેવમનુષ્યાધુપાસના-
 કામસક્રુલ્યો બન્ધઃ । યમાદૈયાડ્ગયોગસક્રુલ્યો
 બન્ધઃ । વર્ણાશ્રમધર્મકર્મસક્રુલ્યો બન્ધઃ ।
 આજ્ઞાભયસંશયાત્મગુણસક્રુલ્યો બન્ધઃ । યાગવ્રત-
 તપોદાનવિધિવિધાનજ્ઞાનસમ્ભવો બન્ધઃ । કેવલમોક્ષા-
 પેક્ષાસક્રુલ્યો બન્ધઃ । સક્રુલ્યમાત્રસંભવો બન્ધઃ ।
 મોક્ષ ઇતિ ચ નિત્યાનિત્યવસ્તુવિચારાદનિત્યસંસારસુખ-
 દુઃખવિષયસમસ્તક્ષેત્રમમતાબન્ધક્ષયો મોક્ષઃ ।
 ઉપાસ્ય ઇતિ ચ સર્વશરીરસ્થયૈતન્યબ્રહ્મપ્રાપકો ગુરુરુપાસ્યઃ ।
 શિષ્ય ઇતિ ચ વિદ્યાધ્વસ્તપ્રપચ્યાવગાહિતજ્ઞાનાવશિષ્ટે
 બ્રહ્મૈવ શિષ્યઃ । વિદ્વાનિતિ ચ સર્વાન્તરસ્થસ્વસંવિદ્ભૂપવિ-
 દ્વિદ્વાન્ । મૂઢ ઇતિ ચ કર્તૃત્વાદ્યહહુરભાવારૂઢો મૂઢઃ ।
 આસુરમિતિ ચ બ્રહ્મવિષ્ણ્વીશાનેન્દ્રાદીના-
 મૈશ્વર્યકામનયા નિરશનજપાત્રિહોત્રાદિ-
 ષ્વન્તરાત્માનં સન્તાપયતિ ચાત્યુગરાગ-
 દ્વેષવિહિંસા દમ્ભાદ્યપેક્ષિતં તપ આસુરમ્ ।
 તપ ઇતિ ચ બ્રહ્મ સત્યં જગન્મિથ્યેત્યપરોક્ષ-
 જ્ઞાનાત્રિના બ્રહ્માદૈશ્વર્યાશાસિદ્ધસક્રુલ્ય-
 બીજસન્તાપં તપઃ । પરમં પદમિતિ ચ
 પ્રાણેન્દ્રિયાધન્તઃકરણગુણાદેઃ પરતરં
 સચ્ચિદાનન્દમયં નિત્યમુક્તબ્રહ્મસ્થાનં
 પરમં પદમ્ । ગ્રાહ્યમિતિ ચ દેશકાલવસ્તુ-
 પરિચ્છેદરાહિત્યચિન્માત્રસ્વરૂપં ગ્રાહ્યમ્ ।

अग्राख्यमिति य स्वस्वःपुप्यतिरिक्तमायामय-
बुद्धीन्द्रियगोचरजगत्सत्यत्वचिन्तनमग्राख्यम् ।
संन्यासीति य सर्वधर्मान्परित्यज्य निर्ममो
निरडङ्गारो भूत्वा ब्रह्मेष्टं शरणमुपगम्य
तत्त्वमसि अहं ब्रह्मास्मि सर्वं भवित्वं ब्रह्म
नेह नानास्ति किञ्चनेत्यादिमहावाक्यार्था-
नुभवज्ञानाद्ब्रह्मैवाहमस्मीति निश्चित्य
निर्विकल्पसमाधिना स्वतन्त्रो यतिश्चरति स संन्यासी
स मुक्तः स पूज्यः स योगी स परमहंसः सोऽवधूतः
स ब्राह्मणः एति । एतं निरालम्बोपनिषदं योऽधीते
गुर्वनुग्रहतः सोऽग्निपूतो भवति स वायुपूतो भवति
न स पुनरावर्तते न स पुनरावर्तते पुनर्नाभिजायते
पुनर्नाभिजायत इत्युपनिषत् ॥

ॐ पूर्णमहः पूर्णमिदं पूर्णान्पूर्णमुद्व्यते ।

पूर्णस्य पूर्णमाद्य पूर्णमिवावशिष्यते ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

एति निरालम्बोपनिषत्समाप्ता ॥

Encoded by Sunder Hattangadi

Niralamba Upanishad

pdf was typeset on April 1, 2025

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

